

VIII PREDAVANJE

- **ISTORIOGRAFIJA SREDNJEG
VIJEKA**

XV. ISTORIOGRAFIJA SREDNJEG VIJEKA

- Obilježja Srednjovjekovna historiografija se suočila s nasljeđem antičke istorije koja je iz historiografskih razmatranja isključivala hrišćanstvo i hrišćansku dogmu kao isključivi okvir razmatranja o prošlom. **Time je ona smatrana paganskom. ZATO ĆE - srednjovjekovna historiografija biti posvećena uobličavanju svijesti o prošlom saglasno učenju hrišćanstva i njegovim dogmama.**

ISTORIOGRAFIJA SREDNJE VIJEKA

- kao što smo ranije naveli najpoznatija **periodizacija istorije u starom vijeku** ustanovljena je prema razdobljima **četiri velika** robovlasnička **carstva**: asirskom, medijsko-persijskom, grčko-makedonskom i rimskom. Ona je zasnovana na viziji proroka Daniela o četiri carstva, od kojih će posljednje Bog uništiti i time osloboditi svoj „izabrani narod“ (Jevreje), a preuzeta je iz Starog zavjeta koji predstavlja prvo pripovijedanje o prošlosti koje svoj smisao nalazi u cjelokupnoj istoriji jednog naroda.

AURELIE AUGUSTIN DE CIVITATES DEI

ISTORIOGRAFIJA SREDNJEG VIJEKA

- S ovom periodizacijom susrelo se hrišćanstvo koje ipak nije moglo tako olako da se oslobodi paganske periodizacije istorije. Hiponski biskup **Aurelije Augustin** (354-430.) je u svojoj hronici svijeta „*De Civitate dei*“ („*O državi Božjoj*“), nastaloj između 413. i 426. godine, u naporu da kombinuje paganska i hrišćanska shvatanja periodizacije istorije, iznio mišljenje da nestanak Rimskog Carstva ne znači kraj svijeta. . **On je u svom djelu, u stvari postavio temelj učenju po kome je hrišćanska država nastala kao rezultat spasenja ljudi ogrezlih u istočnom grijehu, odnosno učenju po kome je crkvena vlast data od Boga.**

(„*mediae tempestatis*“),

- razdoblje između propasti Zapadnog Rimskog Carstva do početka „*velikih geografskih otkrića*“ humanisti su krajem XV vijeka označili imenom „*srednje doba*“ („*mediae tempestatis*“), odnosno „*srednji vijek*“ („*mediiaevi*“).
- *Među humanističkim piscima i misliocima te pojmove prvi je počeo koristiti firentinac Nikolo Makijaveli (1469-1527.) koji se smatra utemeljiteljem moderne nauke o politici. Prilikom pisanja istorije Firenze on je pošao od godine pada Zapadnog Rimskog Carstva (476.), uzimajući je za početak „srednjeg doba“ odnosno srednjeg vijeka.*

**NICCOLÒ
MACHIABELLI**

Niccolò Machiavelli
(1469-1527)

THE
PRINCE
NICCOLO
MACHIABELLI

PODJELA

- Kada je u pitanju srednjovjekovna historiografija, ona se obično dijeli na *istoriografiju latinskog hrišćanstva* i *istoriografiju grčkoga hrišćanstva (Vizantijsku)*.
- Posebno mjesto ima *arapska srednjovjekovna historiografija* čiji razvoj započinje nešto kasnije od prethodno navedenih.

8.1. *istoriografija latinskog hrišćanstva*

- ***srednjovjekovni istoriografi, naročito oni iz perioda ranog srednjeg vijeka, oponašaju stil rimskih istoričara i njihov način pisanja primjenjuju u vlastitim djelima.***
- **Većina srednjovjekovnih istoriografa uglavnom je sakupljala i sređivala iskaze „svetih naučnika“. Kritika izvora nije postojala, tj. nije vršeno ispitivanje vjerodostojnosti pisanja nekadašnjih pisaca kao svjedočanstava o određenim događajima. To zapravo znači da se „*autoritetima*“ unaprijed vjerovalo i pripisivalo istinito izvještavanje zbog njihove bliže veze sa događajem.**

SHOLASTICA

- Od XI vijeka razvila se **sholastika** (*filozofija u službi teologije, odnosno težnja da se zasnuje i učvrsti pogled na svijet u smislu crkvenog učenja*), koja je nastojala da crkveno učenje poveže sa dubljim poznavanjem antičke filozofije, prije svega Aristotelovih pogleda na svijet, kako bi ga uskladila sa racionalnim mišljenjem.

Srednjovjekovna latinska historiografija

- *Srednjovjekovna latinska historiografija* svoje temelje ima u dvijema baštinama: **antičkoj i hrišćanskoj**

Vizantijska historiografija

- *Vizantijska historiografija* se bitno razlikuje od historiografije latinskog Zapada.
- Kao i cjelokupna vizantijska kultura, historiografija svoje izvorište nalazi u rimskoj tradiciji, helenističkoj kulturi i hrišćanstvu. Glavni historiografski obrasci su *Tukidid (460-400. pr.n.e.)* i *Polibije (200-120. pr.n.e.)*. Za cjelokupnu vizantijsku historiografiju je karakteristična povezanost sa antičkom grčkom historiografijom, koja se u ranovizantijsko doba naročito ispoljava kod *Prokopija, Agatija i Teofilakta Simokate*.

Vizantijska historiografija

- Na vizantijskom tlu su nastale dvije vrste historiografskih djela: ***monografije*** koje su bile namijenjene obrazovanim slojevima društva i ***svještene hronike*** svijeta koje su pisane grčkim narodnim jezikom i bile namijenjene manje obrazovanim slojevima stanovništva

Značenje pojma istorija u srednjem vijeku?

- Značenje pojma **istorija** u srednjem vijeku shvatano je, doživljavano i tumačeno na različite načine. Osnovna obilježja „*historiae*“ formulisao je španski crkveni pisac **Isidor Seviljski** (560-636.) koji je za nadbiskupa u Sevilji postavljen 599. godine i na tom mjestu je ostao sve do smrti. Isidor Seviljski dijeli mišljenje da je **istorija dio gramatike, a gramatika dio govorništva**, pri tome jasno razlikujući legendu i mit kao fikciju i istoriju kao znatno pouzdanije znanje s visokim stepenom istinitosti.

Isidor Seviljski je smatrao da je istorija priča o onome što se vidjelo i znalo kao istina („historia est narratio rei gestae“) zbog čega je morala biti izvještaj samoga svjedoka događaja.

Pitanje istine?

- Drugo važno pitanje srednjovjekovne historiografije bilo je ***pitanje istine***, tj. pisanja u skladu sa stvarnim događajima i djelima. Na shvatanje „istine“ u srednjem vijeku bitno je uticala crkva i njeno učenje o nadprirodnom prema kome je Bog stvorio svijet i otkrio se ljudima u Svetom pismu. Istinitost nekog tvrđenja srednjovjekovni pisci su zato potkrepljivali navodima iz Biblije ili citiranjem crkvenih otaca

Zapadnoevropski historiografi.

- Prvi hrišćanski pisac koji je pisao o zbivanjima koja su uslijedila nakon novozavjetnih, bio je **Grk Euzebije** (260-339.), biskup Cezareje u Palestini. **Euzebije je držao da je hrišćanski car svjetovni predstavnik Božje riječi na zemlji**, dok su događaji ispunjenja biblijskih proročanstava. **Time je stavljao do znanja da mu je važnija crkvena od svjetovne istorije.** Biskupu Euzebiju se pripisuje i prekidanje sa pravilima retoričke kompozicije i odaje priznanje za čuvanje mnogih izvora nastalih od I do III vijeka.

EUZEBIJE CEZAREJSKI

OROSIE

AURELIJE AUGUSTIN

- Dok je Orozije povezo rimsku i hrišćansku prošlost u jednu cjelinu, dotle je suprotno njegovom shvatanju bilo je shvatanje ***Aurelija Augustina*** (354-430.) **koji je smatrao da nestanak Rimskog Carstva ne znači kraj „ovoga svijeta“**. Kako je Augustinovo učenje stavljalo duhovnu iznad svjetovne vlasti, uticalo je na jačanje papskog uticaja u hrišćanskom svijetu, iz razloga što je papa smatran Božjim izaslanikom na zemlji, zbog čega je bilo znatno dominantnije od Orozijeovog učenja.

Aurelije Augustin (354-430.)

Značajno mjesto među historiografima pripada i crkvenom ocu, piscu i lingvisti *Jeronimu* (347-420.; lat. *Hieronymus Sophronius Eusebius*), koji je bio savjetnik pape Damasa I i koji se ubraja među „*velike crkvene učitelje*“.

ST. JERONIME

Euzebijeve, Jeronimove i Orozijeve hronike od stvaranja svijeta do svoga vremena, nastavio je *Grgur iz Tura (539-594.)* u današnjoj Francuskoj,

CRKVENA ISTORIJA FRANAKA U X KNJIGA

ISIDOR IZ SEVILJE

- je bio glavna ličnost kulturnog života u Španiji, odnosno Zapadnogotskoj državi tokom prve polovine VII vijeka

POVIJEST GOTA, VANDALA I SVEVA

O SLAVNIM LJUDIMA

ETIMOLOGIJE U XX KNJIGA

BEDA VENERABILIS – Časni (672/3-735.).

- Njegovo najpoznatije djelo je „*Historia ecclesiastica gentis Anglorum*“ („**Crkvena istorija naroda Angla**“) koja obuhvata vrijeme od Cezara do 731/2. godine. Djelo sadrži obilje podataka o crkvenom životu i kulturi koji su saopšteni u vidu dosta pouzdanih hronika. Venerabilis je bio mišljenja da se vijesti o prošlosti ne mogu svesti na kompilacije niti prepisivanje pojedinih djelova izloženih u starijim hronikama, već da treba težiti vlastitom ispitivanju činjenica o prošlosti. U svoja djela je zbog toga uključivao razne isprave i pisma kao istorijske izvore, težeći da događaje o kojima piše predstavi što istinitije. Zbog objektivnog pristupa i zalaganja za uvođenje pojedinih izvora, Bedin stvaralački opus je bio obrazac za pisanje istorija tokom čitavog srednjeg vijeka.

EDA VENERABILIS – Časni

**Historia Ecclesiastica
Gentis Anglorum**

Beda Venerabilis

PAVLE ĐAKON (720-799)

ISTORIJA LANGOBARDA

AJNHARD (770-840.), franački historičar i naučnik

ŽIVOT KARLA VELIKOG

OTON IZ FRAJZINGA

- **Oton iz Frajzinga** (1115-1158.) u svome djelu pristupio prilagođavanju Orozijevih i Augustinovih pogleda svome vremenu i interesima vladarske kuće Hoenštaufovaca. U spisu „**Historia de duabus civitatibus**“ („*Istorija dviju država*“), on ne poistovjećuje Božje carstvo s Crkvom, ali smatra da je nakon primanja hrišćanstva od strane rimskih careva Konstantina i Teodosija, Hristos uspostavio svoje carstvo na zemlji koje se oličava u Crkvi. Pokušavajući da poveže „sveto“ i „zemaljsko“, Oton ipak uviđa da to jedinstvo više ne postoji i da su obrasci tradicionalnog tumačenja prošlosti takvi da se od njih mora odustati.

ĐOAKINO DA FIORE

- (1130-1201/2.), pripada historiografima koji su uviđali nužnost stvaranja nove periodizacije istorije, ali u svojim zahtjevima još uvijek nijesu nailazili na pravu podršku. **Da Fiore je smatrao da novu periodizaciju treba izvršiti tako da ona obuhvata: prvo doba koje bi bilo doba sinagoge, i drugo crkve drugog doba (koja nije ustanova spasenja do kraja svijeta, jer će je zamijeniti „duhovna“ crkva trećeg doba).** Ideje koje je iznio da Fiore prihvaćene su među **franjevcima.**

IOAKINO DA FIORE

20 Ioacchin & ordinis Floren.

Venerabilis IOACCHIN Praeclarus est quia cernis imago
Qui vult, atque animo mirari in orbe fuit.

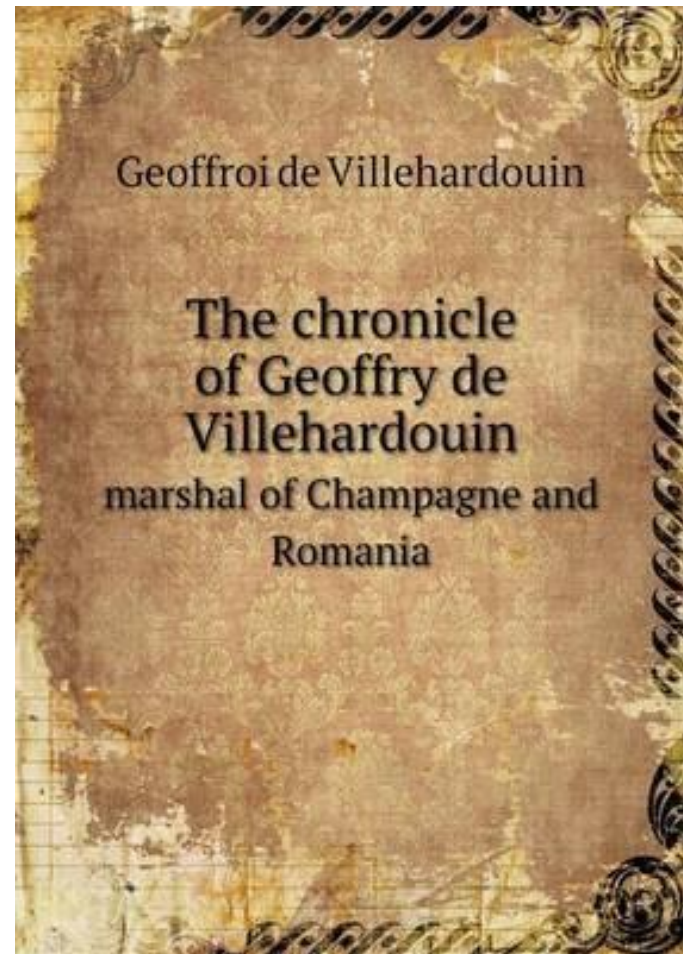
***VILIM IZ TIRA* (1130-1184.).**

- Savremenik Đoakina da Fiore bio je nadbiskup ***Vilim iz Tira*** (1130-1184.). On je kao diplomata Latinske Kraljevine sa sjedištem u Jerusalimu, nastale nakon krstaškog osvajanja Palestine 1099. godine, **u 23 knjige istorije krstaških ratova** (od kojih je poslednja nedovršena), prikazao „***prekomorska***“ **djela od arabljanskih osvajanja u VII vijeku do događaja koje je sam doživio.**

DŽEFRI de VILEHARDUIN (1150-1212/17)

- Španski vojskovođa ***Džefri de Vileharduin*** (1150-1212/17.) pripada grupi historiografa koji su događaje tumačili isključivo Božjom voljom ne razmišljajući o uzrocima i posljedicama. Njegovo najznačajnije djelo napisano je na francuskom jeziku i **govori o osvajanju Carigrada u četvrtom krstaškom ratu (1204.)**. i tome zašto su krstaši umjesto Jerusalima osvojili hrišćanski grad.

DŽEFRI de VILEHARDUIN

Uvjerenu o propadanju Crkve i širenju katarske jeresi oštro se suprotstavio **Toma Akvinski (1225-1274.)**, prema čijem učenju postoje samo dvije epohe: epoha Starog i

Novog zavjeta.

TOMA AKVINSKI

napisao preko 80 knjiga

UMMA CONTRA GENTILES 1261-1264 u 18.svesaka

SUMMA THEOLOGICA katolička enciklopedija

2.VIZANTIJSKI ISTORIOGRAFI

- Ranovizantijska historiografija svoje početke duguje **Prokopiju iz Cezareje** u Palestini (kraj V vijeka – 565.) koji je djelovao za vrijeme vladavine cara Justinijana (527-565). Kao visoki činovnik i savjetnik vojskovođe Velizara sa kojim je išao u ratne pohode, napisao je istoriju („*Istorija ratova*“) vizantijskih ratova sa Persijancima, Vandalima i Gotima u 8 knjiga (prvih sedam knjiga konačno je redigovao 551, a završnu, osmu knjigu 553. godine). Pored ovog glavnog djela, Prokopije je napisao čuvenu „*Tajnu istoriju*“ i značajni spis o Justinijanovim građevinama. „*Tajna istorija*“ je objavljena tek nakon careve i njegove smrti iz razloga što nije bilo moguće saopštiti pojedine činjenice koje su se ticale onih koji su bili živi. U tom svom djelu Prokopije je iznio niz optužbi protiv cara Justinijana i carice Teodore. Prokopije u svojim djelima pruža bogata i veoma dragocjena obavještenja o istorijskim zbivanjima svoga vremena. U izlaganju ima širok horizont sa izraženim smislom za književno izražavanje koje slijedi starogrčke obrasce. Dar zapažanja mu je omogućio da njegova djela budu i te kako važan izvor kasnijim vizantijskim historiografima

AGATIJA, MENANDAR PROTEKTOR I TEOFILAKT SIMOKATA

- Veliki Prokopijev sljedbenik bio je **Agatija**, koji je u svom djelu o caru Justinijanu prikazao kratko razdoblje od 552. do 558. godine. Njega je slijedio **Menandar Protektor**, čije je djelo sačuvano u fragmentima, a obuhvata vrijeme od 558. do 582. godine. Na Menandra se nadovezuje **Teofilakt Simokata**, vrlo učeni i u antičkom duhu obrazovani retoričar, koji je u svom djelu opisao doba cara Mavrikija (582-602.).

VIZANTIJSKI ISTORIOGRAFI

Veliki procvat vizantijska historiografija doživjela je sa carevima iz makedonske dinastije kojima pripada i *Konstantin VII Porfirogenit* (905-959.), vizantijski car od 912. do 959. godine. Još kao dječak pokazivao je široko interesovanje za proučavanje mnogih grana nauke i umjetnosti, što je još više do izražaja dolazilo kako se udaljavao od državničkih poslova.

- **KONSTANTIN VII PORFIROGENIT**

DE ADMINISTRANDO IMPERIO - SPIS O NARODIMA

VIZANTIJSKI ISTORIOGRAFI

- Epohu ratnih podviga Nićifora Foke i Jovana Cimiskija opisao je **Lav Đakon** koji je stvarao poslednjih godina X vijeka (poslije 992.). Njegova *hronika* obuhvata vrijeme od 959. do 976. godine.
- Tokom XI vijeka vizantijska historiografija je i dalje bila u svom usponu. Tada se naročito isticao **Mihail Psel** (1018-1089.), državnik, filozof i univerzitetski profesor

VIZANTIJSKA ISTORIOGRAFIJA

Epoha Komnina (1057-1185.) takođe se može smatrati **zlatnim vijekom vizantijske historiografije**, prvenstveno zbog djela Ane Komnine, Jovana Kinama i Nikite Honijata.

- **ANA KOMNINA-*Aleksijadu*** u kojoj je prikazala život i vladavinu svog oca.
- ***Jovan Kinam*** (1143-?) je bio sekretar cara Manojla I. Njegovo djelo pisano ubrzo poslije careve smrti sačuvano je samo fragmentarno.
- **NIKITA HONIJAT** –Njegova istorija obuhvata vrijeme od 1180. do 1206. godine, a završena je poslije pada Carigrada 1204. godine, u Nikeji. Honijat u svom djelu vrlo slikovito i izvanredno živim prikazivanjem opisuje pad Carigrada u četvrtom krstaškom ratu.

ANA KOMNIN .NIKITA HONIJAT

VIZANTIJSKI ISTORIOGRAFI

- Među hronikama iz vremena dinastije Makedonaca i Komnina koje zaslužuju pomen su djela dvojice dvorskih dostojanstvenika, **Jovana Skilice** koji krajem XI vijeka opisuje razdoblje od 911-1057. godine i **Jovana Zonare**, koji sredinom XII vijeka nastavlja Skilicino djelo i piše hroniku od stvaranja svijeta do 1118. godine. Iako ne daje mnogo novih podataka, Zonara ispoljava samostalnost u korišćenju izvora, što čini da njegova hronika za tu epohu zaslužuje posebnu pažnju. Posmatrajući zajedno Skilicu i Zonaru moguće je reći da su se obojica kritički odnosili prema izvorima i svojim izloženim znanjima uveliko izašli iz domena hronika,

NIKEFOR GREGORA

- ***Nikefor Gregora*** koji je napisao „*Rimske istorije*“ (vizantijske) od 1204. do 1359. godine. Naročito su pouzdani njegovi podaci koji se odnose na upravu i privredu Vizantije tog doba. Nakon Gregora više autora se bavilo propašću Vizantijskog carstva. Atinjanin ***Laonik Halkokondil*** napisao je svjetsku hroniku do razdoblja nakon pada Carigrada 1453. godine, ali u središtu njegovog interesovanja nije više bila Vizantija, već uspon i širenje Osmanskog carstva.

3. ARAPSKA ISTORIOGRAFIJA

- Počeci arapske istoriografije vežu se za period vladavine kalifa Muavije (660-680.) i usmena predanja koja su bila aktuelna u to vrijeme. Istoriografija je bila jedna od najranijih naučnih grana kojom se bavilo arapsko muslimansko stanovništvo. Uzroci za njen rani razvoj ležali su u želji prvih kalifa da brižljivo ispitaju (prouče) vladavinu svojih prethodnika, da sakupe priče o životu Božjeg poslanika Muhameda i njegovih najbližih saradnika.

Arapska historiografija

- Među prvim istaknutim pripovjedačima bio je ***Abid (Ubejd) ibn-Šarjah***
- Šarjah je napisao veći broj knjiga od kojih je najpoznatija „*Kitāb al-Mulūk a Akhbār al Mādīn*“ („*Knjiga kraljeva i istorija starih*“).
Drugi značajan historiograf iz tog perioda bio je ***Wahb ibn-Munabbih*** (?-728.), jemenski Jevrejin persijskog porijekla.

Arapaska istoriografija

- Prvo djelo bazirano na vjerskom predanju nastalo je među Arapima iz pera ***ibn-Isaka iz Medine*** (?-767.), pod naslovom „*Sirat Resul Alah*“ („*Prorokova biografija*“).
- Nakon biografije Božjeg poslanika Muhameda uslijedila su djela više istoriografa koja su govorila o arapskim osvajanjima. O njima su pisali ***Musa ibn-Ukbe*** (?-758.) i ***al-Vahidija*** (?-822/23.), obojica iz Medine, a takođe i Egipćanin ***Abd-al-Hakam*** (?-870/71.) i Persijanac ***Ahmad ibn-Yahja al-Baladhuri*** (?-829.). Njegovo glavno djelo je „*Knjiga plemićkih loza*“. Al-Baladhuri je bio prvi istoriograf među Arapima koji je dao najsveobuhvatniju zbirku priča o osvajanjima raznih gradova i zemalja, čime je završio eru u kojoj je monografija bila tipičan oblik istorijskih djela.

ibn-Isaka iz Medine

Arapaska istoriografija

- U pogledu sabiranja predislamske tradicije isticao se ***Hišam al-Kalbi*** iz Kufe (?-819.). Njemu se pripisuje da je napisao 129 djela
- ***Al-Tabari*** je napisao djelo „*Tarīkh al-Rusul w-al Mulūk*“ („*Anali apstola i kraljeva*“) i komentar Kur'ana.
- ***Al-Mas'ūdi*** je **prvi među Arapima započeo tematski metod pisanja istorije.**

ANDALUSIA

- Jedan od najpoznatijih andaluzijskih historičara bio je *abu-Bakr ibn-'Umar* (?-977.). Njegovo historijsko djelo obuhvata vrijeme od arapskog osvajanja Pirinejskog poluostrva do prvih godina vladavine Abd-al-Rahmana III. Produktivniji stvaralac od njega bio je *abu-Marwān Hayyān ibn-Khalaf* iz Kordove (987/988-1076.) koji je napisao je pedeset djela.
- Najznačajniji biograf bio je *ibn-al-Faradi* (962-1013.) ali od njega je ostalo sačuvano samo jedno djelo, koje predstavlja zbornik biografija arapskih naučnika koji su djelovali na tlu Španije.
- Velika slava pripada i historičaru *Abd-al-Rahmānu ibn-Khaldūnu* (1332-1406.) rođenom u Tunisu, u špansko-arapskoj porodici koja je bila porijeklom iz plemena Kindah. Njegovo najpoznatije djelo je „*Prolegomena*“ (arapski „*Muqaddamah*“ – *Mukadema*).

ANDALUSIA

